

An Approach to the Teaching Methods of Fine Arts in Higher Education

Dilshod DJABBOROV¹

Jizzakh State Pedagogical Institute

ARTICLE INFO

Article history:

Received February 2021
Received in revised form
28 February 2022
Accepted 20 March 2022
Available online
15 April 2022

Keywords:

fine arts,
drawing,
methodology,
higher education,
creativity.

ABSTRACT

The article provides theoretical and practical recommendations on the methods of teaching fine arts in undergraduate studies in higher education. The research work of foreign and local scholars on the subject has been extensively studied in order to reveal the content of the article.

2181-1415/© 2022 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol3-iss3/S-pp55-58>

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Ta'sviriy sa'nat o'qitish metodikasiga oliy ta'limdagi yondashuv

Kalit so'zlar:

tasviriy san'at,
rasm chizish,
metodika,
oliy ta'lim,
ijodkorlik.

ANNOTATSIYA

Maqolada oliy ta'lim muassasalaridagi bakalavriat yo'nalishlarida tasviriy san'at fanini o'qitish metodikasi bo'yicha nazariy va amaliy tavsiyalar yoritib berilgan. Maqola mazmunini ochib berish maqsadida xorijlik va mahalliy olimlarning mavzu doirasidagi ilmiy-tadqiqot ishlari keng o'rganilgan.

Подход к методике образования изобразительного искусства в высшем образовании

Ключевые слова:

изобразительное искусство,
рисование,
методика,
высшее образование,
творчество.

АННОТАЦИЯ

В статье освещены теоретические и практические рекомендации по методике преподавания изобразительного искусства по направлениям бакалавриата в высших учебных заведениях. В целях раскрытия смысла широко изучена научно-исследовательская работа зарубежных и отечественных ученых по данной тематике.

¹ Lecturer at the Department of "Distance Education in Natural and Exact Sciences" Jizzakh State Pedagogical Institute. Jizzakh, Uzbekistan.

Oliy ta'lim muassasalarida ta'limga yondashuv, ta'lim mazmuni va sifati hozirgi zamonning dolzarb vazifalaridan biri bo'lmoqda. Bu vazifani hal etish hozirgi davr pedagogiga fani doirasida chuqur va keng bilimli, shuningdek, ijodkor va doimiy ravishda izlanuvchan bo'lishini talab qiladi. Oliy ta'lim muassasalaridagi har bir yo'nalish va undagi fanlarning ahamiyati va o'z o'rnini mavjuddir. Tasviriy san'at o'qitish metodikasi fani ham bo'lg'usi boshlang'ich ta'lim o'qituvchilari uchun zarur fanlardan biridir. Tasviriy san'at fanining asosiy maqsadi bo'lg'usi boshlang'ich ta'lim o'qituvchilari boshlang'ich sinflardagi "Tasviriy san'at o'qitish metodikasi" darslarini o'qitishga tayyorlash, tabiatdagi hamda tasviriy san'at asarlaridagi go'zallikni ko'ra bilish va idrok etish, badiiy did, ko'rish xotirasi, rangni sezish, fazoviy tasavvur, kuzatuvchanlik va badiiy ijodiy qobiliyatini o'stirishdan iborat. "Tasviriy san'at o'qitish metodikasi" kursining asosiy vazifalari quyidagilar:

- bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida tasviriy san'at metodikasi bo'yicha bilim va malakalami hosil qilish va o'stirish;
- bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilariga tasviriy san'atning nazariy va amaliy asoslari (yonig', soya, perspektiva, kompozitsiya) haqidagi bilimlarni puxta egallashga yordam berish;
- bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida rasm ishlash va badiiy ijod bo'yicha ko'nikma va malaka hosil qilish;
- o'zbek va jahon xalqlari tasviriy, amaliy va me'morchilik san'ati bilan yaqindan tanishtirish va chuqur o'rgatish;
- tasviriy san'at o'qitish metodikasining o'ziga xos rivojlanishi tarixi, maqsad va vazifalari, nazariy asoslari haqida ma'lumot berish;
- talabalarni zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish yo'llari bilan tanishtirish.

Tasviriy san'at o'qitish metodikasi fani mashg'ulotlarida fanning nazariyasi va o'qitish usullari, shuningdek, tasviriy san'at asoslari hamda uning tarixi masalalariga alohida e'tibor berilgan. "Tasviriy san'at o'qitish metodikasi" fanida quyidagi amaliy bilimlar o'rgatiladi:

- ketma-ketlik bosqichlari asosida tasvirlar chizish;
 - mustaqil ravishda tasviriy va amaliy mavzularga kompozitsiyalar ishlash;
 - loy va plastilindan har xil narsalar haykalchalarini yasash;
 - rang xususiyatlari bilan yaqindan tanishtirish.
- "Tasviriy san'at o'qitish metodikasi" fanida quyidagi nazariy bilimlar o'rgatiladi.
- tasviriy san'at tarixi asoslarini o'rganish ;
 - umumta'lim maktablarining boshlang'ich sinflarida tasviriy san'at o'qitish metodikasiga oid materiallarni o'rganish.

Talabalarga ta'lim berishning quyidagi asosiy shakllari mavjud:

- ma'ruza;
- amaliy mashg'ulotlar ishlari;
- mustaqil darslar;

Talabalar ma'ruzalarda tasviriy san'at fani va uni o'qitish metodikasining nazariy asoslari, metodlari va uning tarixiy rivojlanishini o'rganadilar, tasvirlashning nazariy asoslari, san'at tarixidan qisqacha ma'lumotlar hamda umumta'lim boshlang'ich maktablarining tasviriy san'at bo'yicha dasturlari mazmuni bilan tanishadilar. Amaliy mashg'ulotlarda talabalar qalam yordamida tasvirlashning oddiy asoslaridan boshlab murakkab

narsalarni tasvirlashgacha bo'lgan chuqur bilim va amaliy malakalami o'zlashtiradi, rang-tasvir va kompozitsiya bo'limlarida rang bilan ishlash xususiyatlarini amalda bajarish, badiiy asarlarga esa illyustratsiyalar ishlashni o'rganadilar. Shuningdek, umumta'lim maktablarining boshlang'ich sinf dasturlariga muvofiq talabalar mavzuli-tasvirli rejalar, dars turlariga ishlanmalar tuzadi, ularga didaktik materiallar tayyorlaydi hamda badiiy bezak kutubxonasi san'ati va amaliy grafik ishlar, haykaltaroshlik bilan shug'ullanish nazarda tutilgan. Rasm chiza bilish va hamma masalalarga ijodiy yondashish barcha sohalarida zarurdir. Ijodiy yondashish butunlay yangi g'oyalar va iasawurlami vujudga. keltiradi, shaxsni badiiy rivojlantirishda muhim o'rinni egallaydi. Metodika ta'lim-tarbiya jarayonida o'qituvchining o'quvchilar bilan ishlash usullarining mazmunining xususiyatlariga qarab chiqadi. Ma'lumki, maktabda o'qitishning xilma-xil metodlari qo'llaniladi. Bu yerda ta'lim usuli, o'quv materiallarining joylashishi (o'quv, reja, dastur), ta'lim prinsiplari va yana (so'ngida), o'quv tarbiyaviy ishlarning umumiy maqsad va vazifalari eng muhim ahamiyatga egadir. "Metod" so'zi grekcha bo'lib, "tadqiqot yoki" bilish usuli rangli ma'nosini anglatadi. Pedagogik o'qitish metodlari deganda, maktab o'quvchilarining bilim, mahorat va malakalarini egallashida, ularning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda va dunyoqarashini tarkib toptirishda o'qituvchilarning qo'llagan ish usullari tushuniladi.

"Metodika" so'zi, avvalo, ta'lim va tarbiyaning samarali usullarini majmui ma'nosini bildiradi. Tasviriy san'at o'qitish metodlari deganda o'qituvchining o'quvchilar bilan ishlash usullari natijasida o'quv materiallarini yaxshi bilib olish darajasiga erishish va o'zlashtirish darajasini oshirilishi nazarda tutiladi. Har bir o'qitish metodlari o'quvchilar egallashi lozim bo'lgan bilimlarining mazmuni (hajmi)ga monand tarzida ta'lim maqsadiga, o'quvchilarning yosh va fiziologik xususiyatlariga bog'liq. "Usul" iborasi pedagogik adabiyotlarida tez-tez uchraydi.

O'qitish usuli – bu ta'lim-tarbiyada alohida qismi hisoblanadi, ularning yig'indisi o'qitish metodlariga kiradi. Umumiy yo'nalishga qaratilgan ma'lum bir o'qitish metodlari va usullarining majmuasidan o'qitish tizimi tuziladi. Tasviriy san'at o'qitish metodikasi pedagogik ilmiy fan sifatida tajribada sinalgan ishlarning nazariy qismlarini umumlashtirib, amaliyotda samarali natijalar bergan o'qitish metodlarini taqdim etadi. Metodika, asosan, pedagogika, psixologiya, estetika va san'atshunoslikning tadqiqot natijalariga asoslanadi. U tasviriy san'atni o'rgatish qonun-qoidalarini ta'riflab beradi, kelajak avlodni tarbiyalashning zamonaviy metodlarini belgilaydi.

Amaliy metodika ta'lim va tarbiyaning rivojlanish jarayonini o'rganadi. Pedagogik mahorat ko'nikmalarini o'rganish uni egallashga qaratilgan ma'lum iste'dod, qobiliyatlar va ishtiyoqlar (moyilliklar) mavjud bo'lishini talab etadi, chunki metodika fani san'at pedagogikasining mashaqqatli murakkab va juda mas'uliyatli sohasidir. Demak, tasviriy san'atni o'qitish metodikasi fani pedagogika ilmining o'quvchilarni tasviriy san'atga o'rgatish mazmuni, vazifalari va metodlarini o'qitishning mazmuni, vazifalarini va metodlarini aniqlovchi, ijodiy ishlardagi oqilona usullarini o'rganuvchi, ta'lim va tarbiyaning maqsad va vazifalariga tayangan holda samarali o'quv jarayonini tashkil etuvchi, shakl va yo'llarini tadqiq etuvchi sohasidir. Tasviriy san'at metodikasi metodika fanining boshqa sohalariga kabi umumiy va xususiy turlarga ajratiladi.

Umumiy metodika o'quv fanining nazariy qismini asoslariga qarashli savollarni va ko'pchilik fanlarga tegishli o'qitish usul va uslublarini qo'llanishlarini ko'rib chiqadi. Bular quyidagilar:

- tasviriy san'at fanining maqsad va vazifalari;

- tasviriy san’at fani dasturlarining tuzilishi va mazmuni;
- o’qitishning tashkiliy shakllari va metodlarini ishlab chiqish;
- ko’rgazmali metodik vositalarni tadqiq qilish va tanlash (o’quv ko’rgazmali qurollar va texnik vositalari);

- tasviriy san’atning boshqa fanlar bilan bog’liqligi (adabiyot, musiqa, biologiya, tarix);
- tushunchalarni, iboralarni ta’riflash va boshqalar.

Xususiyl metodika biron-bir o’quv fanining o’qitish uslubi nazarda tutadi.

- ko’rgazmali qurollardan foydalanish bo’yicha tavsiyalar beriladi;
- amaliy va ijodiy ishlarning mazmunlari aniqlanadi va h.k.

Hozirgi kundagi rasm o’rgatish metodikasi birdaniga kelib, shakllangan emas, bunga qadar mazkur metodika shakllanishi va murakkab taraqqiyot yo’lini bosib o’tdi. Respublikamizda tasviriy san’atni o’rgatish metodikasining shakllanishida mahalliy olimlar, metodistlarning qator izlanishlari, o’quv qo’llanmalarining ahamiyati juda katta o’rin tutadi. Badiiy pedagogika metodika sohasidagi so’nggi yutuqlari ko’rsatilgan va talabalarni pedagogik faoliyatga tayyorlash, ularni metodik bilim va mahoratlar bilan qurollantirish, o’qitish san’atini egallashga yordam berishni o’ziga asosiy maqsad qilib qo’ygan.

O’qituvchi – tasviriy san’at darslarining tashkilotchisi, rahbari va ilhomchisi. Yuqorida ko’rsatib o’tilgan o’quv-tarbiyaviy vazifalarni amalga oshirishga dastur asosida o’qitiladigan tasviriy san’at mashg’ulotlari narsaning asliga qarab:

- tasvir chizish;
- xotira va mavzu asosida tasvir chizish;
- dekorativ amaliy san’at va haykaltaroshlik;
- san’atni idrok qilish kabi turlarda olib boriladi.

Quyida biz tasviriy san’at fanning turlarini ko’rib chiqamiz. O’qituvchi tasviriy san’at darslarida o’quvchilarni dars mavzusiga aktivlashtirish uchun dars mavzusining mazmuni, hayotdagi ahamiyati va uni chizish qoidalarini tushuntirishi zarur. Ba’zida o’qituvchilar tasviriy san’at darslarini tashkil etish uchun o’quvchilarga dars mavzusi yuzasidan savollar berib, unga berilgan javoblarni to’ldirish kabi vositalardan foydalaniladi. O’quvchilar dars va darsdan tashqari vaqtlarda mustaqil ravishda bajarayotgan ishlari vositasi bilimga, malakaga, ijodiy ko’nikmaga ega bo’ldilar, o’qituvchining vazifasi o’quvchilarning mustaqil ishlariga yordam berishi, rag’batlantirish metodi asosida ilhomlantirish, yutuq va kamchiliklarini o’z vaqtida ko’rsatish, ularni o’z kuchiga ishonchini mustahkamlashida rahbarlik qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO’YXATI:

1. Sh.R. Qobilov. Tasviriy san’at o’qitish metodikasi. – T.: “Fan va texnologiya”, 2014, – B. 136.
2. S.F. Abdiraslov. Tasviriy san’at o’qitish metodikasi. – T.: “Fan va texnologiya”, 2012, – B. 232.
3. Shuhrat Nazarovich Mamatqulov. Tasviriy san’at metodikasining mazmuni va uni O’qitish uslullari // Academic research in educational sciences. 2020. – № 3. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/tasviriy-sanat-metodikasining-mazmuni-va-uni-oqitish-uslullari>.
4. Джабборов Д.Б. Актуальные научные исследования в современном мире // Учредители: Общественная организация «Институт социальной трансформации». – С. 51–54.